

Adjö kära välfärdsutredning

Göteborgs-Posten den 13 maj 2017

Så till slut har Ingmar Reepalus välfärdsutredning i veckan som gått lämnat över sitt slutbetänkande till regeringen. Det var inte en dag för tidigt. Likt ett monster i en skräckfilm som återuppstår från döden minst femton gånger innan filmen slutar lyckligt, har utredningen ploppat upp och fördummat debatten med jämna mellanrum under flera års tid. Men nu är den äntligen över. Jubel och klang.

Från början till slut har utredningen varit ett intellektuellt haveri utan dess like. Dess slutsatser har sågats till fotknölnarna av utomstående experter. Remissinstanserna har en efter en dömt ut den. Till och med de forskare som stod för utredningens beräkningar – vars ändamål var att ge den en vetenskaplig fernissa – har tagit avstånd från hur Reepalu har vantolkat deras resultat. Alltihop är djupt tragikomiskt.

Huvudmålet med utredningen var att hitta ett sätt att begränsa vinsterna i välfärden. Det har aldrig varit fråga om att resultatet skulle bli ett opartiskt expertutlåtande; det var ett politiskt beställningsjobb från första början med syfte att blidka ett litet parti på vänsterkanten.

För att nå sitt mål ville utredningen sätta ett vinsttak på sju procent plus statslåneränta på operativt kapital. Analyser som genomförts av PwC indikerar dock att förslaget i praktiken skulle leda till ett vinstförbud. Vissa företag skulle faktiskt tvingas att gå med förlust.

Hur detta skulle förbättra välfärden står skrivet i stjärnorna. Det finns inga rigorösa studier som tyder på att vinstdrivande välfärdsföretag underpresterar. Tvärtom indikerar flera att de höjer kvaliteten. Men debatten har tyvärr länge varit förpestad av ensidiga anekdoter som ger bra journalistik, men som inte är värt ett skvatt som bevisföring.

Ett prominent argument i utredningen var att vinster ökar kraven på kontroll, vilket påstås underminera tilliten i systemet. Eftersom det inte går att mäta all kvalitet kan man heller inte säkerställa att kraven efterlevs. I ett system utan vinster skulle det bli lättare att lita på att aktörerna gör sitt jobb, sägs det.

Men det finns ingen forskning som tyder på att mer tillit leder till en bättre välfärd. Tvärtom finner många studier att krav och kontroll leder till bättre resultat – även på mått som inte kan manipuleras. Hela utredningen baserades alltså på luftiga teorier utan empirisk grund.

Sanningen är att vi behöver mer kvalitetskontroller, oavsett om vi tillåter vinster i välfärden eller inte. Men om vinster leder till krav på fler kontroller och utvärderingar är det alltså ytterligare ett skäl att inte förbjuda dem. Att de dessutom säkerställer större publikt ansvarsutkrävande är också en fördel som ofta underskattas.

Välfärdsutredningen var helt enkelt ett praktfiasko som mest kommer bli ihågkommen för att den undergrävde förtroendet för utredningssystemet i stort. Nu när slutbetänkandet har levererats är det bäst att begrava det i en mörk korridor i riksdagsbiblioteket där det hör hemma. Adjö kära utredning – och tack för ingenting.

Gabriel Heller Sahlgren